

Med egne ord

Kalle Moene, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo og leder for Esop

Kalle Moene Victor D. Norman Anine Kierulf Erna Solberg Jonas Gahr Støre

Kalle Moene Trenger vi de rike?

I økonomi og historie er det mer skepsis mot de rike enn mange kanskje tror.

● **Trolig trenger vi alle, også de rike.** Men kanskje vi ikke trenger de like mye som før? Kanskje det er en stor forskjell på å bli rik og å være født rik? Kanskje marked og konkurranse blir viktigere, men fungerer dårligere – med mange rike og mektige?

Disse ledende spørsmålene er i det minste inntrykk en kan få av klassiske bidrag i økonomisk teori og historie. Noen av bidragene viser mer skepsis til de rike enn en kanskje skulle tro. Adam Smith, for eksempel, beskrev hvordan moralen vår var korrumpert av en beundring av de rike og mektige, og av en motsvarende forakt for de fattige og maktesløse (i «Moral Sentiments» fra 1759).

I «Wealth of Nations» fra 1776 viste han hvordan rike landeiere får de høye inntektene sine uten at det koster dem hverken arbeidsinnsats, omtanke, eller planlagte prosjekter. Lettheten i de rikes liv gjør dem derfor ikke bare ignorante, hevdet Smith, men også ute av stand til å resonnerer klart og til å forstå konsekvensene av offentlig politikk. Arbeidsfolk, derimot, hadde for dårlige kår, for lange arbeidsdager og for lite utdannelse til å gjøre seg gjeldende i styre og stell.

Kapitalistene var de foretaksomme og informerte. De forstår økonomi og samfunn, sa Smith, men har interesser i strid med flertallet i samfunnet. Derfor må ethvert forslag fra kapitaleierne betraktes med den største skepsis, advarte han. De er menn «who have generally an interest to deceive and even oppress the public, and who accordingly have, upon many occasions, both deceived and oppressed it». Markeder og konkurranse var avgjørende for å temme de rike og mektiges interesser.

Trekvart århundre senere uttrykte John Stuart Mill en lignende skepsis. Han anbefalte progressiv arveskatt for å spre konsentrasjonen av formue og inntekt.

Men trenger vi ikke de rikes formue, initiativ og innovasjoner? Her gir økonomiske

↑ Trolig trenger vi alle, også de rike. Men kanskje vi ikke trenger de like mye som før? skriver artikkelforfatteren. Her er milliardær og hotellinvestor Petter Stordalen i hovedkvarteret til Choice Hotels. Foto: Gunnar Lier

historikere som David Landes og Robert Allen nyanser som strider mot den rådende ideologi.

For eksempel, mange av de store oppfinnelsene under den industrielle revolusjon kom fra folk i middelklassen og arbeiderklassen. Knappheten på kapital var riktignok påtrengende. Kapitalismen vokste derfor frem i en allianse mellom talent og kapital – sjelden kombinert i samme person. Tvert om, en bedriftseier ble ikke kapitalist fordi han var en dyktig næringslivsleder, han ble oftere næringslivsleder fordi han var en rik kapitalist.

Historikerne viser også at produktivtetsveksten under kapitalismen ikke bare er et resultat av spektakulære oppfinnelser, men like mye av gradvise forbedringer av teknologi og organisering, der alle som deltar bidrar.

Hva med de rikes nøysomhet og sparing? 250 år med sosial mobilitet i Europa viser at noen har spart for å klatre opp, mens andre har hatt et voldsomt overforbruk for å melde sin ankomst der oppe.

Historisk har overforbruk vært bevis på kredittverdighet og klasse. I dag er det en livsstil i toppen av inntektsfordelingen. De rike som samfunnets sparemaskiner ser da ut til å bli en mer kostbar ordning jo høyere ulikheten er. Har vi råd til så mange rike? Kan vi ikke spare og investere på mer effektive måter enn gjennom en rik overklasse?

John Maynard Keynes er inne på slike

spørsmål i den lite leste avslutningen av hans «General Theory» fra 1936. Siden investeringer i hans teori øker samlet inntekt som så leder til sparing, faller rentenistenes samfunnsoppgave bort. De rikes tilbakeholdte inntekt («absistens») har hemmet, snarere enn stimulert, den økonomiske veksten, ifølge Keynes. «One of the chief justifications of great inequality is, therefore, removed.» Konklusjonen hans var at moderne kreditt og finans erstatter de rikes rolle.

Både Smith, Mill og Keynes så like klart som de økonomiske historikerne behovet for noe ulikhet i en markedsøkonomi. Men de så også faren ved høy formueskonsentrasjon som kunne svekke marked og konkurranse.

I lys av dette var det oppsiktsvekkende å observere hvordan krisepakken under pandemien ble utformet her hjemme. Tiår med snakk om ulikhet og maktkonsentrasjon fikk ingen følger for tiltakene, hverken i regjeringen eller på Stortinget. Det var mange måter å utforme krisepolitikken på som i realiteten ville ledet til spredning av formue.

Så, trenger vi de rike? Gjennom krisetiltakene svarte myndighetene et klart ja. Det som kanskje var århundrets mulighet til mindre formueskonsentrasjon, ble ikke utnyttet. I stedet satte de likhetstegn mellom å redde næringslivet og å redde de rikeste eierne fra betydelige tap.

→ Mer debatt side 76-79

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 59
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/replik:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Legg ved portrettfoto

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.